

USCIRF— RECOMMENDED FOR COUNTRIES OF PARTICULAR CONCERN (CPC)

Комісія США з міжнародної релігійної свободи (USCIRF) є незалежним, підтримуваним обома партіями органом уряду США, який здійснює моніторинг дотримання загального права на свободу релігії та переконань за кордоном. USCIRF, яку було створено відповідно до Міжнародного закону про свободу віросповідання (IRFA) від 1998 р., відслідковує порушення свободи релігії або переконань за кордоном на підставі міжнародних стандартів і розробляє політичні рекомендації для президента, держсекретаря та Конгресу США. USCIRF є самостійним органом, що діє окремо та незалежно від Державного департаменту США. Річний звіт за 2020 р. є підсумком роботи членів комісії та спеціалістів за рік, зокрема документування порушень у досліджуваних регіонах і розробки незалежних рекомендацій для уряду США. Річний звіт за 2020 р. охоплює період із січня 2019 р. по грудень 2019 р. включно, проте в деяких випадках у ньому йдеться про значні події, які відбулися до або після цього проміжку часу. Для отримання додаткової інформації про USCIRF відвідайте вебсайт за цим [посиланням](#) або безпосередньо зверніться до USCIRF за номером 202-523-3240.

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

Упродовж 2019 р. ситуація зі свободою віросповідання в Росії погіршилася. Уряд країни продовжував переслідувати «нетрадиційні» релігійні меншини шляхом накладання штрафів, арештів і висування кримінальних обвинувачень під приводом боротьби з екстремізмом. Законодавством Росії передбачено кримінальну відповідальність за «екстремізм», проте чітке визначення цього терміну відсутнє, тому держава може вільно переслідувати в судовому порядку за різноманітні види мирної релігійної діяльності. Свідки Єгови, яких уряд повністю заборонив у 2017 р. за «екстремізм», у 2019 р. зазнали посиленних утисків з боку держави. На кінець року сотні членів цієї організації перебували під арештом, не могли вільно мандрувати або були під слідством. Свідки Єгови [повідомляють](#), що станом на кінець 2019 р. 313 членів їхньої організації було притягнуто до відповідальності, віддано під суд або засуджено за участь у діяльності групи, а також що за цей рік влада Росії здійснила 489 обшуків у приватних будинках її членів. За даними організації [Human Rights Watch](#), станом на січень 2020 р. в Росії за віру були ув'язнені 32 Свідки Єгови. У 2019 р. уряд Росії також продовжував застосовувати своє законодавство про боротьбу з екстремізмом для притягнення до кримінальної відповідальності мусульман, зокрема прихильників ісламського місіонерського руху «[Джамаат Табліг](#)», чтеців турецького богослова [Саїда Нурсі](#), а також [саєнтологів](#) за мирну релігійну діяльність.

На Північному Кавказі сили безпеки діяли безкарно, [арештовуючи та викрадаючи](#) осіб, підозрюваних навіть у край віддалених зв'язках із войовничим ісламом, і [цькуючи мусульман](#) під час молебень. Наприклад, існують твердження про те, що у вересні імовірно представники служб безпеки Чечні [викрали](#) Рамзана Шайхаєва. Раніше Шайхаєва затримували для «перевірки його релігійних вірувань», як пояснили його дружині представники влади. У грудні поліція столиці Дагестану Махачкали встановила пункти пропуску біля мечеті та вимагала від відвідувачів

після молебень надання їхньої особистої інформації. Місцеві мусульмани зазначають, що такі операції є звичайними та проводяться з метою залякування. Посилаючись на свої релігійні переконання, керівник Чечні Рамзан Кадіров контролював або виправдовував нелюдські знущання, зокрема на адресу спільноти лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів та інтерсексуалів (ЛГБТІ) і жінок.

В окупованому Росією Криму окупаційна влада продовжувала застосовувати російські репресивні закони та політичні заходи в галузі релігії, що призвело до кримінального переслідування за мирну релігійну діяльність і заборони груп, які згідно з українським законодавством вважаються законними в Криму. У 2019 р. влада провела [масові арешти](#) політично активних кримських татар, яких було звинувачено у членстві в забороненій ісламській партії «Хізб ут-Тахрір» (ХТ). Багатьом загрожує тривалий тюремний строк. 28 червня 2019 р. окупаційна влада захопила та закрила [Собор Свв. Володимира та Ольги в Сімферополі](#), головний храм Православної церкви України (ПЦУ) в Криму. Згідно із заявами членів цієї організації, за час окупації ПЦУ зазнала систематичного переслідування начебто за причетність до українського націоналізму, зокрема відбувається конфіскація церковного майна та цькування духовенства та парафіян. 6 листопада 2019 р. суд міста Євпаторія, розташованого на заході Криму, [видав наказ про знищення](#) каплиці ПЦУ.

На сході України російські сепаратисти проводять обмежувальну релігійну політику, яка надає привілеї Російській православної церкві Московському патріархату. У так званій Луганській Народній Республіці (ЛНР) на сході України бойовики, що прийшли до влади за підтримки Росії, фактично заборонили всі релігійні групи, які не пройшли юридичну реєстрацію до 15 жовтня 2018 р., включно з усіма протестантськими громадами, Свідками Єгови та ПЦУ. 26 листопада 2019 р. в ЛНР [були заборонені](#) як «екстремістські» 12 баптистських книг, зокрема переклад Євангелія від Іоанна російською мовою.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УРЯДУ США

- визначити Росію як «країну, що викликає особливе занепокоєння» (country of particular concern, CPC) за систематичне, постійне та кричуще порушення свободи віросповідання за змістом Міжнародного закону про свободу віросповідання (IRFA);
- ввести проти державних органів і посадових осіб Росії, відповідальних за серйозні порушення свободи віросповідання, цільові санкції шляхом арешту їхніх активів і/або заборони їм в'їзду до США на підставі фінансових і візових вимог законодавства про права людини, посиляючись на конкретні порушення свободи віросповідання;
- підтримувати співпрацю з європейськими колегами з метою здійснення правозахисної діяльності, дипломатичних переговорів і цілеспрямованих санкцій, щоб змусити Росію припинити порушення свободи віросповідання, звільнити ув'язнених з релігійних мотивів і створити умови для встановлення міжнародної моніторингової місії в окупованому Криму.

Конгресу США слід:

- ухвалити законодавство, що засуджує погіршення умов свободи віросповідання в Росії, а також на брифінгах і засіданнях підкреслювати той факт, що уряд Росії не погодив національні закони про віросповідання та екстремізм із міжнародними стандартами в галузі прав людини;
- прийняти Закон про підтримку свободи віросповідання в Україні ([H.R. 5408](#)), згідно з яким під час визначення Росії як CPC за змістом IRFA президент має врахувати порушення свободи віросповідання Росією в окупованому нею Криму та на підконтрольній Росії території Донбасу.

ОСНОВНІ РЕСУРСИ ТА ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ USCIRF

- [Проект Religious Prisoners of Conscience \(«Релігійні в'язні сумління»\)](#), затвердження: [Денніс Крістенсен \(Dennis Christensen\)](#)
- [Проект Religious Prisoners of Conscience \(«Релігійні в'язні сумління»\)](#), затвердження: [Іван Мацицький \(Ivan Matsitsky\)](#)
- **Пресреліз:** [USCIRF Statement on Travel Ban for Russian Religious Freedom Violators \(Заява USCIRF про заборону в'їзду для російських порушників свободи віросповідання\)](#)

Довідкова інформація

Уряд Росії розглядає незалежну релігійну діяльність як загрозу соціально-політичній стабільності та своїй владі, водночас розвиваючи взаємовідносини з так званими «традиційними» релігіями країни. Склад населення за релігійною ознакою є різноманітним: близько 68 % вірян відносять себе до Російської православної церкви, 7 % мусульмани, а 25 % належать до релігійних меншин, зокрема це протестанти, католики, Свідки Єгови, буддисти, іудеї та бахаї.

Уряд впроваджує закони, які обмежують свободу віросповідання, в т. ч. федеральний закон «Про свободу совісті та релігійні об'єднання» від 1996 р., федеральний закон «Про протидію екстремістській діяльності» від 2002 р., а також новіші закони про богохульство, «розпалювання релігійної ненависті» та «місіонерську діяльність». Через відсутність у цих законах чітких визначень влада Росії має широкі повноваження для переслідування за будь-які релігійні

висловлювання або діяльність, а також для заборони будь-якої релігійної літератури, яка, на думку представників влади, є шкідливою. Наприклад, у [законі про протидію екстремістській діяльності](#) немає чіткого визначення поняття екстремізму, водночас застосування або пропаганда насильства не є обов'язковою вимогою для такої характеристики. Оскільки притягнути до кримінальної відповідальності можна практично за будь-які висловлювання, закон є потужним інструментом залякування релігійних громад: вони можуть бути позбавлені доступу до фінансів або ліквідовані, а особи можуть стати об'єктами кримінального судового переслідування. На кінець звітнього періоду федеральний список екстремістських матеріалів (який складає Міністерство юстиції Росії) містив 5 003 найменування, за володіння якими передбачено кримінальну відповідальність.

Законодавством про віросповідання передбачено суворі вимоги щодо реєстрації релігійних груп і право держави на перешкоджання їхній діяльності. До того ж законодавство має

широке трактування поняття місіонерської діяльності та накладає на неї заборону, зокрема протиправними є проповідання, читання молитов, розповсюдження релігійних матеріалів і навіть надання відповідей на запитання про релігію за межами офіційно визначених для цього місць.

Адміністративні утиски

Для багатьох громад релігійних меншин практично неможливо придбати офіційно затверджене місце для відправлення культу, отже ці групи змушені зустрічатися в будівлях житлового або комерційного призначення. Незважаючи на те, що федеральним законом «Про свободу совісті та релігійні об'єднання» від 1996 р. дозволені релігійні збори всередині об'єктів приватної власності, ці громади залишаються вразливими до рішень місцевих чиновників, які можуть захоплювати, [закривати](#) або [знищувати](#) майно начебто за використання будівель не за призначенням. В особливо [важкому випадку](#) утисків з боку уряду Євгена Кіма позбавили громадянства Росії після того, як він відбув свій строк покарання за вивчення творів турецького богослова Саїда Нурсі. Його тримали в ізоляторі для іноземців як особу без громадянства і, отже, без документів.

Свідки Єгови

У 2019 р. уряд Росії посилив переслідування Свідків Єгови. У лютому 2019 р. суд міста Орел засудив Денніса Крістенсена до шістьох років ув'язнення за керування групою Свідків Єгови. У тому ж місяці в Сургуті правоохоронці [затримали та катували](#) групу з 19 Свідків Єгови. У вересні 2019 р. п'ятьом Свідкам Єгови із Саратова були винесені вироки від двох до трьох з половиною років ув'язнення. 5 листопада 2019 р. суд у сибірському місті Томськ [засудив](#) Сергія Клімова до шістьох років позбавлення волі за керування групою Свідків Єгови. 13 грудня 2019 р. суд міста Пенза [засудив](#) Володимира Алушкіна до шістьох років позбавлення волі за участь у богослужіннях Свідків Єгови та поширення своїх переконань. Лише у жовтні 2019 р. по всій Росії та в окупованому нею Криму було зареєстровано [83 домашніх обшуки](#) Свідків Єгови. 20 березня 2019 р. було здійснено, мабуть, найбільшу на сьогодні облаву на Свідків Єгови в Криму: озброєні представники Федеральної служби безпеки (ФСБ) Росії здійснили рейд щонайменше на вісім будинків і затримали шість членів громади для допиту. Згодом влада Росії звинуватила одного з них в «екстремізмі», та ще один член організації Свідків Єгови залишається під слідством.

Окуповані території України

27 березня 2019 р. влада здійснила [масштабні облави](#) по всій столиці Криму Сімферополю, заарештувавши 24 кримських

татар за нібито членство в ХТ, а також за тероризм.

Представники влади, [за непідтвердженими даними, катували](#) щонайменше чотирьох чоловіків і підкинули докази, зокрема заборонену в Росії ісламську літературу. Усі вони були активістами світської правозахисної групи «Кримська солідарність», що протистояла російській окупації, або були пов'язані з нею. 10 червня ще вісім чоловіків були заарештовані та звинувачені у членстві в ХТ. 12 листопада 2019 р. шість кримських татар отримали від сімох до 19 років ув'язнення за необґрунтованим звинуваченням у членстві в ХТ. Для таких вироків не потрібно жодних доказів причетності до тероризму або актів насильства.

З моменту вторгнення у 2014 р. велика мусульманська громада в окупованому Криму є об'єктом постійних утисків. USCIRF отримала повідомлення про відключення мечетей від електрики безпосередньо перед Рамаданом і відновлення електропостачання лише після підкупу місцевих державних чиновників. Громади не можуть відзначати такі свята, як Рамадан, без офіційних дозволів і часто стикаються з [відмовою](#) або із затягуванням їхньої видачі без сплати хабарів. У мечетях по всьому регіону встановлені відеокамери, а також багато громад повідомляють про постійне спостереження та часті облави.

ПОЛІТИЧНИЙ КУРС США

Відносини між США та Росією залишаються напруженими через участь російських військ у сирійському конфлікті, незаконну окупацію частини території України та звинувачення Росії у втручаннях в перебіг президентських виборів у США. 15 березня 2019 р. США, Канада та Європейський Союз [оголосили](#) про введення санкцій проти російських фізичних осіб і компаній за їхню причетність до окупації Криму та поточного конфлікту на сході України. 23 грудня 2019 р. Джон Дж. Салліван (John J. Sullivan), який до того часу був заступником державного секретаря, [склав присягу](#) для вступу на посаду посла США в Росії. Уряд США запровадив численні санкції за окупацію Криму, [останнього разу](#) в січні 2020 р. У вересні Держдепартамент [заборонив](#) двом високопоставленим регіональним чиновникам Слідчого комітету РФ в'їзд до США за підозри в катуванні сімох Свідків Єгови в Сургуті. Департамент зазначив, що в Росії погіршуються умови для реалізації права на свободу віросповідання, та закликав російський уряд припинити переслідування Свідків Єгови. 18 грудня 2019 р. Держдепартамент США знову включив Росію до свого «переліку країн особливого нагляду» за грубе порушення права на свободу віросповідання за змістом IRFA або за потурання цим діям, як-от у 2018 р.